

VINDKRAFTENS FÖRUTSÄTTNINGAR

ERIK JÖNSSON

Sammanfattning

I energiöverenskommelsen från 2016 står att Sveriges elproduktion ska vara 100 procent förnybar till år 2040. Det är något som medför stora förväntningar på vindkraften. Vindkraftsbranschen är optimistisk och spår att vindkraften, med avseende på kapacitet, redan inom 3–4 år har gått om kärnkraften. Den huvudsakliga frågan vi ställer oss i detta kapitel är om svenska folket delar denna optimism till att satsa på vindkraften. På senare tid har energiöverenskommelsen framtid kommit att ifrågasättas i och med att flera partier ånyo tagit ställning för ytterligare kärnkraftssatsningar, därför frågar vi oss också hur förutsättningarna ser ut för att nå politisk enighet kring energifrågan. Resultat från SOM-undersökningen 2020 visar bland annat att det svenska folket ställer sig mycket positivt till ytterligare vindkraftssatsningar och att vindkraften i förhållande till kärnkraften är relativt opolitiserad.

I nom vindkraftsbranschen är man optimistisk om framtiden för vindkraften. De senaste prognoserna gör gällande att vindkraften redan inom tre till fyra år förväntas leverera lika mycket el till strömuttagen som kärnkraften (TT, 2021). Den totala energiproduktionen i Sverige var 2020 cirka 159 terawattimmar (TWh), av denna mängd svarade vindkraften för 27,6 TWh, eller omvandlat ungefär 17 procent. Kärnkraften å sin sida stod för knappt 30 procent. Klart är därför att vindkraften står inför en omfattande utbyggnad om den på så kort tid ska leverera lika mycket el som kärnkraften gör idag, men hur ser egentligen de opinionsmässiga förutsättningarna ut för att göra dessa satsningar?

Energiöverenskommelsen från 2016 har som ambition att trygga en hållbar och långsiktig plan för den svenska energiförsörjningen, med ett tydligt mål om att energiproduktionen till år 2040 också skall vara helt förnybar. Från politiskt håll fanns en efterfrågan på energi från förnybara källor. I och med vattenkraften har vi sedan länge ett hundraprocentigt förnybart energislag i Sverige, det är också det energislag som står för den klart största energiproduktionen i Sverige med sina dryga 71 TWh. Men att bygga ut vattenkraften ytterligare anses inte vara en fruktsam väg framåt eftersom lagstiftning numer ställer krav på att fler miljöaspekter skall vägas in vid anläggandet av ny energiproduktion. Med tanke på dess negativa ingrepp på omkringliggande natur och ekosystem väger nyttan av ny vattenkraft helt enkelt inte upp de kostnader som en utbyggnad medför för vår miljö. Med mål om hundra procent förnybar energiproduktion till 2040 diskvalificeras också

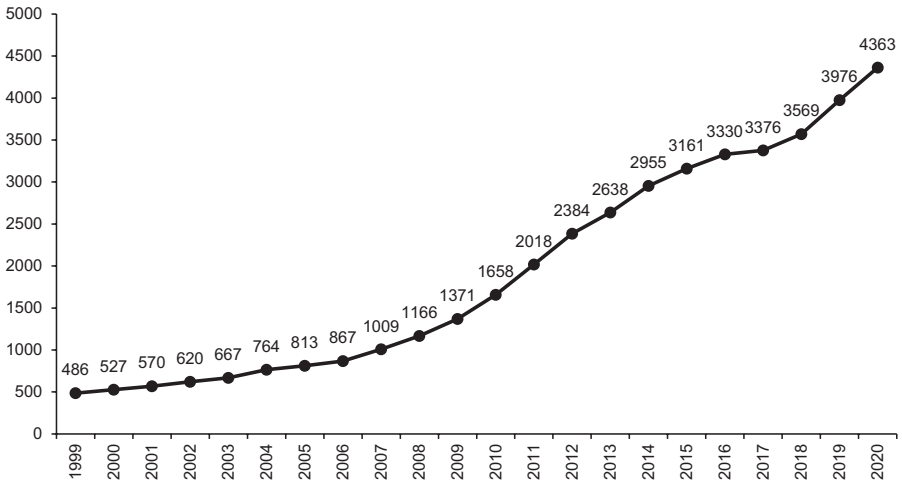
kärnkraften som en möjlig väg framåt. Även om produktionen är fossilfri, är den inte förnybar. Det ska dock kommas ihåg att det i den gällande energiöverenskommelsen endast rör sig om ett mål om hundra procent förnybar energiproduktion, det innebär inte ett förbud mot kärnkraft och inte heller ett aktivt avvecklande av befintliga kärnkraftsreaktorer.

Svenska myndigheter verkar därför anse att det mest realistiska alternativet som kvarstår är vindkraften. I Naturvårdsverkets och Energimyndighetens nya nationella strategi konstateras att vindkraften ska stå för merparten av den förnybara energi som skall produceras år 2040 och att förutsättningar för att producera upp emot 100 TWh därför måste skapas (Risinger & Andrén, 2021). I runda slängar innebär det alltså en fyrdubbling av dagens produktionsnivå och det är detta scenario som leder oss in på huvudfrågeställningen som ligger till grund för detta kapitel: hur ser stödet ut bland medborgarna för att satsa på vindkraften? Delar det svenska folket den vindkraftsoptimism som återfinns bland branschföreträdare, politiker och myndigheter?

En annan fråga vi kommer att titta närmre på är om det finns förutsättningar för att politiskt kunna enas kring en strategi för hur energiproduktionen skall se ut i Sverige. Hur politiserade är egentligen de olika energislagen i de breda folklagren? Som redan nämnts i tidigare vindkraftskapitel i denna antologi-serie resulterade Energikommissionens arbete i att en politiskt laddad energifråga kunde desarmeras (Hedberg, 2017). Åtminstone tillfälligt. Redan innan överenskommelsen var färdigförhandlad stod det dock klart att kärnkraftsvänliga Liberalerna hoppade av förhandlingarna. Och idag kan vi i politiska program från Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna läsa att kärnkraften är något som det bör satsas på och att kärnkraften därigenom bör vara en given energikälla även i Sveriges framtida energiförsörjning. Om partierna nu väljer att återpolitiserar energifrågan är det därför motiverat att studera skillnader i hur väljarna ser på de olika energislagen.

Vindkraften idag – och i framtiden

För att sätta vindkraftsopinionen i ett sammanhang redogörs i figur 1 hur vindkraftutvecklingen i Sverige hitintills sett ut. Vid 2020 års slut fanns det i Sverige 4 363 vindkraftverk och den årliga tillväxttakten av antal vindkraftverk har i stort varit oförändrad sedan 2010. I snitt har det under den senaste tioårsperioden byggts ungefär 270 nya vindkraftverk per år. Givet effektivitetsgraden hos nuvarande vindkraftverk skulle det innebära att vi år 2040, då vindkraften förväntas generera 100 TWh enligt myndigheternas senaste strategi, skulle behöva upp emot 17 000 vindkraftverk.

Figur 1 Vindkraftverk i Sverige, 1999–2020 (antal)

Källa: Energimyndigheten och Svensk Vindenergi.

En utbyggnad med drygt 10 000 vindkraftverk hade oundvikligen inneburit att fler vindkraftverk hade behövts installeras i natursköna områden och i närhet till platser där människor bor, något som kan påverka ens bedömning om framtida vindkraftsetableringar. I samband med att allt fler vindkraftverk kan behöva placeras i människors omedelbara närhet är det rimligt att anta att det skulle innebära ett visst motstånd hos befolkningen, detta fenomen är vad som ofta kallas NIMBY (Not In My Back Yard). Man kan vara för vindkraft, samtidigt som man inte ser särskilt positivt på att ha ett vindkraftverk installerat inpå husknuten. En fingervisning om hur detta fenomen ter sig empiriskt har undersökts i tidigare vindkraftskapitel av Per Hedberg. I resultaten från dessa undersökningar uppger cirka 70 procent att de vill satsa mer på vindkraft, samtidigt som endast runt 40 procent är positiva till att ha vindkraftverk i närheten av den egna bostaden (Hedberg, 2014). Det finns också skäl att anta att en sådan utveckling dessutom hade inneburit ett minskat stöd för ytterligare vindkraftsatsningar – man talar ibland om att en slags mättnadskänsla kan infinna sig, eller en termostateffekt (Bendz, 2014; Andersson & Oscarsson, 2014; Soroka & Wlezien, 2010). I detta fall skulle det innebära att när en viss nivå av vindkraftsetablering uppnåtts så avtar viljan att göra ytterligare expansioner. Man bedömer att taket är nått och att man därför vill vrida ner tillväxttakten något. Tidigare undersökningar har visat att det kan finnas ett visst stöd för en sådan hypotes; under samma period som antalet vindkraftverk trefaldigades sjönk stödet för att satsa på ytterligare vindkraft med cirka 20 procentenheter (Hedberg, 2017).

Tack vare teknikutveckling inom vindkraftsproduktionen bedömer branschorganisationen Svensk vindenergi dock att den landbaserade vindkraften kommer vara fyra gånger så effektiv 2040 jämfört med idag, från 5 megawatt (MW) per vindkraftverk till 20 MW per verk 2040. Även den havsbaserade vindkraften har en liknande effektivitetsutveckling framför sig, från dagens 10 MW per verk ska de år 2040 kunna generera 30 MW per verk (Svensk vindenergi, 2020a). Några 17 000 vindkraftverk kommer det med allra största sannolikhet aldrig vara frågan om. Till följd av denna effektivisering prognostiserar därför Svensk vindenergi att vi år 2040 endast kommer ha behov av runt 4 000 vindkraftverk (Svensk vindenergi, 2020b). Om 20 år kommer antalet vindkraftverk alltså kunna bibehållas på samma nivå som idag, med skillnaden att de då kommer leverera betydligt mer energi per vindkraftverk. Hur vindkraftsexpansionen och tillhörande vindkraftsopinion i verkligheten kommer att spelas ut blir föremål för framtida SOM-undersökningar – nu skiftar vi fokus mot kapitlets frågeställningar.

Stödet för att satsa på vindkraft

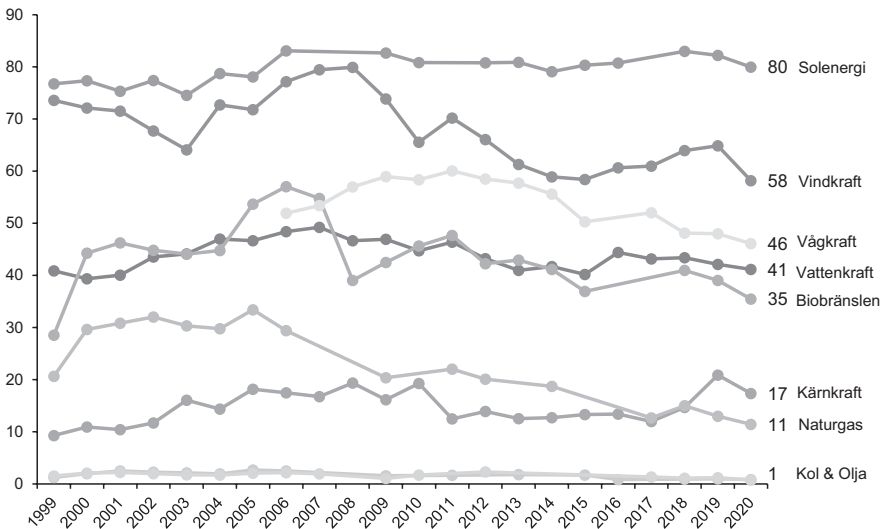
Det av Energimyndigheten finansierade forskningsprojektet Den svenska miljö-, energi- och klimatopinionen har sedan 1999 i samband med den nationella SOM-undersökningen årligen ställt frågor i syfte att bland annat kartlägga den svenska vindkraftsopinionen. I detta kapitel ligger framför allt en av dessa frågor till grund för besvarandet av frågeställningarna, nämligen frågan om hur mycket vi i Sverige bör satsa på olika energislag under de kommande fem till tio åren.

I figur 2 visas utvecklingen för den kategori som på denna fråga uppgett att vi bör ”satsa mer än idag” på respektive energislag. Vi ser att stödet för att satsa på vindkraft i Sverige är högt. I samband med 2020 års nationella SOM-undersökning uppger hela 58 procent att de vill satsa mer på vindkraft. Ända sedan starten av dessa mätningar har det funnits en klar majoritet bland svenska folket för att satsa mer på vindkraft. Vid en jämförelse med toppnoteringarna år 2007 och 2008, då 79 respektive 80 procent av Sveriges befolkning uppgav att de ville satsa mer på vindkraften, är dock 2020 års skattning på 58 procent relativt blygsam. Faktum är att stödet för att satsa mer på vindkraft bara varit så här lågt vid ett tidigare mättillfälle – 2015; och jämfört med fjolårets mätning har det skett en minskning med 7 procentenheter.

Det är dock inte bara stödet för vindkraften som avtagit under det gångna året. Jämför vi med de övriga energislagen de svarande har att ta ställning till ser vi att stödet för att satsa mer på samtliga energislag gått ner. Vad detta beror på kan vi förstås bara gissa oss till, men kanske är det en effekt av att coronapandemin under 2020 fick svensken att göra vissa omprioriteringar. Kanske var det helt enkelt väldigt avlägset för svensken att vilja satsa ytterligare resurser på diverse energislag i ett läge då sjukvården går på knäna? Man ska också komma ihåg att energifrågan inte är en prioriterad politisk sakfråga hos det svenska folket, varför det antagligen

ligger ganska nära för människor att vilja satsa på andra samhällsfrågor som dyker upp och som dessutom utgör ett direkt hot mot ens egen tillvaro. I samband med SOM-undersökningen 2020 uppger endast 0,4 procent att energifrågan är ett viktigt samhällsproblem. Oavsett hur det ligger till med den saken är det värt att notera att den i närtid svagt uppåtgående trenden för att satsa mer på både vindkraft och kärnkraft i och med årets mätning är bruten. Gällande de övriga energislagen fortsatte de i årets mätning sin sedan tidigare redan påbörjade nedåtgående trend.

Figur 2 Satsa mer på olika energislag, 1999–2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5–10 åren?' Svartalternativen var 'Satsa mer än i dag', 'Satsa som i dag', 'Satsa mindre än i dag', 'Helt avstå från energikällan' och 'Ingen uppfattning'. I figuren redovisas endast svartalternativet 'Satsa mer än idag'. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Antal svarande har under åren varierat mellan 1 453 och 1 793.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1999–2020.

Vidare kan figur 2 förklara att det hos det svenska folket finns en stark vilja att satsa mer på förnybara energislag. Tydligast blir detta när vi ser på det 80-procentiga stödet för att satsa mer på solenergi, men stödet är även relativt högt för ytterligare satsningar på våg- och vattenkraft. Detta kan exempelvis jämföras med den icke förnybara kärnkraften, där knappt var femte person uppger att de vill satsa ytterligare på denna energikälla. Värt att lyfta fram i detta sammanhang är att 2020 års SOM-undersökning ägde rum innan senvinterns köldknäpp, en händelse som blottlade vissa sårbarheter i Sveriges energisystem. Kanske hade stödet för kärnkraften bibehållit sin uppåtgående trend om undersökningen hade skett i februari i år.

I tabell 1 belyser vi frågan om att satsa på vindkraften utifrån en uppsättning olika sociala och politiska variabler. Det starka stödet för vindkraften blir här än mer tydligt då de två svarskategorierna ”satsa mer än idag” och ”satsa ungefär som idag” tillsammans samlar 82 procent av de svarande. Gruppen som vill satsa mindre än idag, eller som ännu hellre helt vill avstå från att använda vindkraften som energikälla, samlar endast 9 procent av de svarande. 9 procent har inte heller någon uppfattning i frågan. Jämför vi gruppen som vill satsa mer än idag med de som vill satsa mindre eller helt avstå från vindkraften ser vi att det finns en övervikt om 49 procentenheter för ytterligare vindkraftssatsningar. Med andra ord finns det ingen motvind för vindkraften att tala om.

Vidare ser vi att det finns en viss könsskillnad när det kommer till att satsa mer på vindkraft. Kvinnor vill i något större utsträckning – 8 procentenheter – satsa mer på vindkraften än män. Slås de två positiva svarsalternativen samman blir skillnaderna mellan könen dock endast 2 procentenheter, varför den egentliga skillnaden mellan könen mest består i att gruppen kvinnor uppvisar ett något mer passionerat engagemang för vindkraften jämfört med männen. Vi kan också konstatera att när det gäller ålder är det närmast dött lopp mellan svarsalternativen – unga liksom gamla delar samma vilja till framtida vindkraftssatsningar och endast några enstaka procentenheter skiljer mellan den mest optimistiska ålderskategorin från den minst optimistiska.

Något tydligare skillnader uppenbarar sig däremot när vi studerar social klass; personer med hög utbildning och personer som huvudsakligen växt upp i tjänstemannahem är mer positivt inställda till en utökad vindkraft. Jämfört med låg- och medelutbildade väljer högutbildade i något större utsträckning, 9 procentenheter, alternativet ”satsa mer än idag”. Bland personer som huvudsakligen växt upp i tjänstemannahem svarar 62 procent att de vill satsa mer på vindkraften, samma svarsalternativ uppmäter endast 50–56 procent bland personer som är uppväxta i arbetar-, företagar-, eller jordbrukarhem. En viss stad-land-dimension kan också skönjas i tabell 1. Personer bosatta på landsbygden eller i mindre tätorter är mer skeptiska till ytterligare vindkraftsexploatering medan stadsbor är mer positiva. Jämför vi landsbygden med storstaden är det 52 procent av invånarna på landsbygden som vill satsa mer på vindkraft medan samma siffra i Stockholm, Göteborg, eller Malmö är 66 procent. Kanske är detta ett uttryck för en så kallad NIMBY-effekt; majoriteten av Sveriges vindkraftverk är trots allt placerade på landsbygden eller i nära anslutning till mindre tätorter, om så är fallet är det därför inte så förvånande att det är där vi finner den lägsta expansionsviljan. Ytterligare satsningar skulle ju sannolikt ha inneburit att fler vindkraftverk hamnar på just landsbygdsinvånarnas bakgård – inte på storstadsbons innergård.

Stödet för att satsa mer på vindkraft har också en tydlig politisk dimension. Framför allt manifesteras detta i ytterkanterna av det politiska spektrat, bland personer som identifierar sig själva som ”klart till vänster” uppger 74 procent att de vill satsa mer på vindkraft medan 44 procent av de som identifierar sig som ”klart till höger” vill

Tabell 1 Satsa mer eller mindre på vindkraft efter olika sociala och politiska variabler, 2020 (procent, balansmått)

	Satsa mer än idag	Satsa ungefär som idag	Satsa mindre än idag	Helt avstå från vindkraft	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal personer	Övervikt satsa mer
Samtliga	58	24	7	2	9	100	1 793	+49
Kvinna	62	21	4	1	12	100	945	+57
Man	54	27	9	3	7	100	840	+42
16–29 år	59	22	6	1	12	100	274	+52
30–49 år	59	21	5	3	12	100	508	+51
50–64 år	59	23	9	2	7	100	475	+48
65–85 år	57	27	7	2	7	100	536	+48
Lågutbildade	54	25	6	1	14	100	263	+47
Medelutbildade	54	22	7	3	11	100	717	+44
Högutbildade	63	22	6	2	7	100	788	+55
Arbetarhem	56	23	6	2	13	100	708	+48
Tjänstemannahem	62	24	6	2	6	100	632	+54
Högre tjänstemannahem	63	21	10	1	5	100	177	+52
Jordbrukarhem	50	24	10	2	14	100	42	+38
Företagarhem	53	26	9	4	8	100	124	+40
Landsbygd	52	25	11	4	8	100	257	+37
Tätort	52	27	8	2	11	100	358	+42
Stad	60	24	6	1	9	100	851	+53
Storstad	66	18	4	2	10	100	301	+60
Klart till vänster	74	18	2	0	6	100	194	+72
Något till vänster	67	21	3	2	7	100	404	+62
Varken vänster eller höger	53	24	6	2	15	100	497	+45
Något till höger	55	27	10	2	6	100	459	+43
Klart till höger	44	29	13	4	10	100	204	+27
V	70	20	3	0	7	100	143	+67
S	62	22	4	1	11	100	494	+57
MP	81	15	0	0	4	100	68	+81
C	65	25	4	1	5	100	157	+60
L	61	24	6	2	7	100	54	+53
KD	46	36	12	1	5	100	83	+33
M	55	25	9	2	9	100	340	+44
SD	46	26	14	5	9	100	239	+27
Övriga/inget parti	52	12	9	5	22	100	99	+38

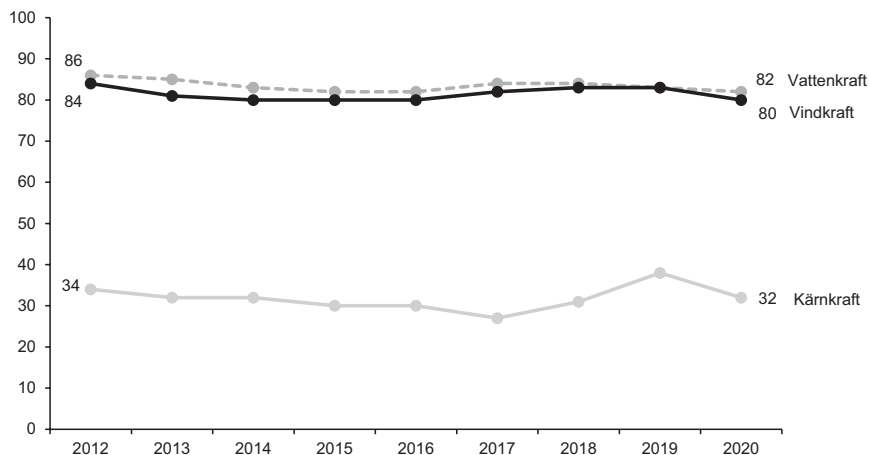
Kommentar: Frågan lyder 'Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5–10 åren?' Svartalternativen var 'Satsa mer än i dag', 'Satsa som i dag', 'Satsa mindre än i dag', 'Helt avstå från energikällan' och 'Ingen uppfattning'. I figuren redovisas endast svartalternativet 'Satsa mer än idag'. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Övervikt satsa mer är ett balansmått som beräknas genom att subtrahera 'satsa mer än idag' med svartalternativen 'satsa mindre än idag' och 'helt avstå från vindkraft som energikälla'.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

satsa mer. Dessutom ökar benägenheten att vilja minska satsningarna på vindkraft ju längre högerut man rör sig längs vänster-höger-dimensionen; bland personer klart till vänster är det 2 procent som uppger att de vill satsa mindre än idag eller helt avstå från vindkraft, medan det för personer klart till höger är 17 procent. Detta samband avspeglas förstås också när vi tittar på partisympati. Till vänster finner vi att Vänsterpartiets (71 procent) och Miljöpartiets (81 procent) sympatisörer är tydliga vindkraftsförespråkare, någonstans mittemellan finns Centerpartiets (65 procent) och Liberalernas (61 procent) sympatisörer och längre utåt höger uppmäts det lägsta stödet för att satsa mer på vindkraften hos Kristdemokraternas (46 procent) och Sverigedemokraternas (46 procent) sympatisörer.

I samband med SOM-undersökningen 2020 kan vi så här långt konstatera att stödet för att satsa mer på vindkraft i Sverige är fortsatt högt. Detta är något vi ser oavsett social eller politisk tillhörighet. Studerar vi gruppen där stödet för att satsa mer på vindkraft är som lägst – personer långt till höger – återfinns ändå 44 procent som uttryckligen vill satsa mer på vindkraften inom de närmsta 5–10 åren. Trots att stödet för framtida vindkraftssatsningar är som lägst bland personer långt till höger finns där ändå en knapp majoritet som vill satsa på vindkraft mer än vad vi gör idag. Även om det är en bra bit ifrån rekordåren 2007 och 2008 är det än idag ett energislåg där det i de breda folklagen återfinns ett gott stöd för framtida satsningar.

Figur 3 Andel positivt inställda till vattenkraft, vindkraft och kärnkraft, 2012–2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Allmänt sett, vilken är din inställning till följande energikällor?' med svarsalternativen 'Mycket positiv', 'Ganska positiv', 'Varken positiv eller negativ', 'Ganska negativ', 'Mycket negativ' och 'Ingen uppfattning'. I denna figur är kategorierna 'Mycket positiv' och 'Ganska positiv' sammanslagna. Antal svarande har under åren varierat mellan 1 452–1 818 stycken.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2012–2020.

För att nyansera vår diskussion om den svenska vindkraftsopinionen inkluderar vi här även en fråga om de svarandes mer allmänna inställning till tre olika energislag. Det kan vara skillnad på att vilja genomföra ytterligare satsningar och att acceptera den nivå som redan etablerats. Tidigare nämndes även tankebanor kring en eventuell termostateffekt, där benägenheten att vilja göra ytterligare satsningar avtar allt eftersom man anser att man uppnått en tillräcklig nivå – man vrider ner termostaten något. I figur 3 kan vi se att den allmänna inställningen till vindkraft har varit på en mycket hög nivå ända sedan 2012, då frågan ställdes för första gången. Idag uppger 80 procent att de antingen är mycket eller ganska positivt inställda till vindkraften. Liknande stöd har under hela perioden uppmäts för vattenkraften. Som kontrast kan vi se att stödet för kärnkraft är betydligt lägre, där endast 32 procent av de svarande har en positiv inställning till kärnkraften.

Samma dramatiska nedgång mellan 2019 och 2020 som kunde skönjas i figur 2 ser vi inte i figur 3. I satsa-frågan var det en nedgång på 7 procentenheter i kategorin som ville satsa mer på vindkraften. Nedgången från föregående år i figur 3 uppgår endast till 3 procentenheter. Denna fråga har inte ställts lika långt tillbaka i tiden som satsa-frågan, därför har vi inte möjlighet att se hurvida den allmänna inställningen sjunkit i samma takt som den avtagande viljan till ytterligare vindkraftssatsningar har gjort sedan toppnoteringen 2008. Därmed kan vi inte på ett övertygande sett redogöra för om det har infunnits en termostateffekt eller ej. Vad vi däremot kan konstatera är att det under denna period skett en ökning av antalet vindkraftverk från 2 384 till 4 363. Parallellt med denna ökning kan vi alltså konstatera att den allmänna positiva inställningen till vindkraften har bibehållit sin höga nivå.

Politisering av energislag

För att besvara detta kapitelns andra frågeställning undersöks här förutsättningarna för att på politisk väg enas kring en framtida energiöverenskommelse. Detta görs genom att studera dels samband mellan personers vänster-högeridentifikation och deras åsikter om hur mycket som skall satsas på olika energikällor, dels samband mellan partisympati och åsikt om satsningar på de olika energislagen. Åsiktsbildning struktureras ofta utifrån personers vänster-högeridentifikation. Vi vet till exempel sedan tidigare att åsikter i frågor som rör offentligt kontra privat, skatter och sociala bidrag tenderar att följa ett tydligt vänster-höger-mönster. Till viss del avgörs därför synen på vad staten ska och inte ska göra utifrån personers vänster-högeridentifikation, där personer längre vänsterut i större utsträckning tenderar att vara positivt inställda till att skatter och sociala bidrag generellt sett skall vara högre, jämfört med vad personer till höger gör (Hedberg, 2017). På liknande sätt finns samband mellan partisympati och åsiktsbildning – personer som vill ha en omfattande offentlig sektor tenderar att i större utsträckning rösta på Vänsterpar-

tiet eller Socialdemokraterna – och vi såg i tabell 1 att det finns tydliga skillnader mellan partiernas sympatisörer när det kommer till att vilja satsa på vindkraften.

Om vi vill nå en energiöverenskommelse med brett stöd hos det svenska folket, vilka energislag bör vi då egentligen satsa på? Utgångspunkten är att ju mindre politiserat ett energislag är – ju svagare samband mellan ett specifikt energislag och människors vänster-högerposition – desto enklare att på politisk väg enas om det. Motsatt gäller att ju mer politiserat ett energislag är – ju starkare samband mellan ett givet energislag och individers vänster-högerposition – desto svårare att nå överenskommelser som håller, vilket kan få följderna att eventuella överenskommelsers fortlevnad blir allt mer avhängiga politiska förhållanden i riksdag och regering.

För att möjliggöra jämförelser av vindkraften med övriga energislag redovisas i tabell 2 sambanden mellan subjektiv vänster-högerposition och åsikten om hur mycket som skall satsas på vindkraft ihop med samtliga energislag vi frågat om genom åren. 2020 är korrelationskoefficienten mellan subjektiv vänster-högerposition och åsikt om hur mycket som skall satsa på vindkraft 0,19. Det innebär att det finns ett svagt samband mellan vänster-högerposition och åsikt – personer längre till höger i denna dimension vill i något lägre utsträckning satsa på vindkraften jämfört med vad personer till vänster vill. Sambandet har endast varit starkare 2000 och 2015, om än marginellt. 2015 uppgick det till 0,22 och 2000 0,20. En tidsjämförelse ger också vid handen att perioden då sambandet var som svagast sammanfaller med perioden 2007–2008, en period då det svenska folket var som mest benägna att vilja satsa mer på vindkraften. Efter det återgick graden av politisering något, med undantag för 2016–2017. Om denna tillfälliga dipp kan förklaras av att energiöverenskommelsen tillkom och tillfälligt avpolitiserade vindkraften vet vi inte, men klart är att graden av politisering i takt med att överenskommelsen på senare år alltmer har kommit att ifrågasättas återgått till sina tidigare något högre nivåer.

I en jämförelse med kärnkraften är vindkraftens grad av politisering dock betydligt lägre. Sambandet mellan vänster-högerposition och kärnkraft är starkt – koefficienten är nästan dubbelt så stor som vindkraftens – och vid en bredare jämförelse med alla energislag står kärnkraften idag ut som det överlägset mest politiserade energislaget. I samband med årets mätning var korrelationskoefficienten -0,36 vilket innebär att personer längre till höger är betydligt mer villiga att satsa på kärnkraften jämfört med personer till vänster (för mer djuplodande analyser kring den svenska kärnkraftsopinionen se Sören Holmbergs kapitel i denna volym). Sedan mätningarnas början har sambandet pendlat runt -0,3 för att i närtid tillta – sedan 2014 är korrelationen konsekvent närmre -0,4 än -0,3.

Som kontrast utmärker vattenkraften sig som ett politiskt okontroversiellt energislag. Korrelationskoefficienten på 0,02 antyder att ens åsikt om satsningar på vattenkraft inte avgörs av var på vänster-högerekalan man placerar sig – personer både till vänster och till höger tenderar att i samma utsträckning vilja satsa lika mycket eller lika litet på vattenkraften. Och detta är ett icke-samband som består över tid.

Tabell 2 Sambandet mellan åsikt om hur mycket som skall satsas på olika energikällor och subjektiv vänster-högerposition, 1999–2020 (Pearsons r)

Ar	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Kärnkraft	-.30	-.31	-.26	-.27	-.25	-.28	-.28	-.30	-.26	-.28	-.31	-.36	-.35	-.32	-.29	-.38	-.41	-.35	-.33	-.39	-.35	-.36
Olja	-.05	-.03	-.06	-.08	-.04	-.05	-.05	-.06	-.05	-.06	-.06	-.06	-.10	-.10	-.10	-.10	-.10	-.10	-.08	-.15	-.10	-.08
Kol	.04	.04	.03	-.01	.02	-.04	.02	-.02	-.02	-.02	-.01	-.01	-.02	-.02	-.02	-.04	-.04	-.04	-.06	-.06	.01	-.06
Naturgas	.00	.01	.00	-.02	-.03	-.02	-.03	-.02	-.02	-.02	-.00	-.00	-.00	-.12	-.07	-.07	-.07	-.07	-.06	-.04	-.10	-.11
Solenergi	.09	.14	.03	.09	.08	.05	.08	.11	-.04	.12	-.04	.12	-.09	.12	.10	.15	.06	-.07	-.09	.08	.08	.08
Biobränsle	.07	.06	.04	.08	.06	.02	.01	.04	.03	-.02	.03	.01	-.01	-.01	-.03	.06	.04	-.03	-.03	.02	.02	.00
Vågkraft	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00	-.00
Vindkraft	.17	.20	.10	.17	.13	.15	.13	.13	.09	.11	.11	.13	.11	.17	.17	.15	.22	.14	.14	.17	.16	.19
Vattenkraft	.00	.00	-.05	-.01	-.04	-.01	.00	.01	-.02	-.06	-.03	-.02	-.07	.01	-.02	-.01	.03	-.01	.04	-.01	.02	.02

Kommentar: Frågan om de olika energikällorna lyder 'Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5–10 åren? Svartaltemativen är 'satsa mer än idag', 'satsa ungefär som idag', 'satsa mindre än idag', 'helt avstå från energikällan'. Svartaltemativet 'ingen uppfattning' har i denna analys exkluderats. Frågan om subjektiv vänster-högerposition lyder 'Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala? Svartaltemativen är 'klart till vänster', 'något till vänster', 'varken till vänster eller till höger', 'något till höger' och 'klart till höger'. Undersökningsår då frågan ej ställts är markerade "...". Koefficienterna som redovisas i tabellen är korrelationsmått (Pearsons r) som visar sambandet mellan hur mycket som skall satsas på de olika energislagena och självplacering på vänster-högerdimensionen. Måttet kan variera mellan 0 och 1. Ju högre värde desto starkare samband. Vid värde 0 saknar ideologisk vänster-högerplacering betydelse för åsikter om hur mycket som skall satsas på respektive energikälla. Positiva värden anger att det är personer till vänster som är mer angelägna att satsa mer på energikällan jämfört med personer som placerar sig till höger. Negativa värden anger det motsatta förhållandet i sambandet.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1999–2020.

Tabell 3 Sambandet mellan åsikt om hur mycket som skall satsas på olika energislag och partisympati, 1999–2020 (eta)

	Ar																						
	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
Kärnkraft	.40	.36	.37	.36	.30	.41	.37	.40	.36	.40	.43	.40	.37	.40	.35	.44	.46	.38	.35	.45	.42	.40	
Olja	.14	.10	.09	.10	.09	.11	.16	.09	.18	-	.16	.15	-	.15	-	-	-	-	.15	.22	.20	.18	
Kol	.07	.07	.08	.07	.06	.09	.09	.09	-	-	.14	-	.10	-	.09	-	.07	.06	-	.15	.11	.14	
Naturgas	.03	.09	.06	.07	.11	.13	.08	.10	-	-	.12	-	.18	.17	-	.19	-	-	.12	.23	.19	.25	
Solenergi	.16	.17	.10	.18	.08	.15	.12	.11	-	-	.07	.15	-	.12	.15	.15	.15	.13	-	.12	.15	.10	
Biobränsle	.15	.14	.10	.10	.11	.11	.09	.09	.09	.09	.10	.11	.09	.12	.10	.09	.09	-	-	.11	.14	.07	
Vägkraft	-	-	-	-	-	-	-	-	.10	.13	.12	.10	.15	.13	.13	.16	.16	.15	-	.15	.14	.16	.20
Vindkraft	.22	.25	.18	.24	.17	.19	.16	.18	.12	.17	.14	.18	.14	.20	.21	.20	.23	.24	.23	.20	.20	.23	
Vattenkraft	.10	.06	.05	.06	.07	.09	.09	.09	.07	.09	.14	.10	.12	.04	.12	.08	.08	.09	.05	.09	.08	.06	

Kommentar: Frågan om de olika energikällorna lyder 'Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5–10 åren? Svalternativen är 'satsa mer än idag', 'satsa ungefär som idag', 'satsa mindre än idag', 'helt avstå från energikällan'. Svalternativet 'ingen uppfattning' har i denna analys exkluderats. Frågan om partisympati lyder 'Vilket parti tycker du bäst om idag?'. Koefficienterna som redovisas i tabellen är korrelationsmått (eta) som visar sambandet mellan hur mycket som skall satsas på de olika energislagen och partisympati. Måttet kan variera mellan 0 och 1. Ju högre värde desto starkare samband. Vid värde 0 saknar partisympati betydelse för åsikter om hur mycket som skall satsas på respektive energikälla. Antal partier i de årliga analyserna har bestämts av vilka partier som utgjort fasta svalternativ i frågeformuläret.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1999–2020.

Detta mönster bekräftas i tabell 3 där resultat från sambandsanalyser av partisympati och åsikt om hur mycket som skall satsas på olika energislag presenteras. Koefficienten på 0,23 indikerar att vilket parti man sympatiserar med i viss utsträckning har betydelse för hur mycket man vill satsa på vindkraften. Vi såg tidigare att sympatisörer till Miljöpartiet och Vänsterpartiet är mer optimistiskt inställda till vindkraftssatsningar jämfört med Kristdemokraterna och Sverigedemokraternas sympatisörer. Sambandet mellan kärnkraft och partisympati är även här starkt, medan det för vattenkraften är svagt.

Även om energifrågan i Sverige i sig inte är en prioriterad politisk sakfråga kännetecknas den av vissa politiska skiljelinjer. Tydligast manifesteras detta genom kärnkraftens relativt höga nivå av politisering, både när det kommer till subjektiv vänster-högerplacering och partipreferens. Med en allt mer ifrågasatt energiöverenskommelse och ett scenario där kärnkraftsfrågan på nytt kommit att splittra partierna är bedömningen att förutsättningarna för framtida energiöverenskommelser är dåliga. Moderaterna, Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna vill alla satsa på ytterligare kärnkraft. De andra partierna vill det inte. Utifrån dessa analyser om energislagens politisering blir det också tydligt att även väljarna kan delas upp i dessa läger. Dock ska det kommas ihåg att energiöverenskommelsen från 2016 fortfarande gäller. Men om den dagen kommer, då kärnkraftsfrågan eventuellt fått överenskommelsen att spricka, kan vi bara utgå från att det kommer bli svårt att på nytt få till en hållbar och långsiktig överenskommelse.

Förutsättningar för vindkraft?

I samband med årets SOM-undersökning står det klart att stödet för att satsa på vindkraften är fortsatt högt. Även om det var ett tapp från föregående år finns det fortfarande en majoritet bland det svenska folket som vill satsa mer än vad vi redan gör på vindkraften under de kommande 5–10 åren. Det är inte troligt att en NIMBY-rörelse skulle få fäste och påverka vindkraftsetableringen negativt eftersom teknik- och effektivitetsutveckling förväntas leda till att antalet vindkraftverk inte kommer att öka. Acceptansen för de vindkraftverk som redan finns är dessutom hög, särskilt när vi tar i beaktande att fyra av fem svenskar är positivt inställda till vindkraften. Att i närtid tala om att det skulle ha infunnits en eventuell mättnadskänsla är omotiverat. Därtill är vindkraften relativt sett opolitiserad, särskilt vid en jämförelse med kärnkraften.

Det svenska folket delar alltså i stort den optimism som återfinns bland aktörer inom vindkraftsbranschen och bland svenska myndigheter. Men i takt med att politiska partier åter tagit ställning för ytterligare kärnkraftssatsningar – samma partier vars väljare dessutom tenderar att vara mindre optimistiska till vindkraft än genomsnittet – riskerar tidigare energiöverenskommelser att gå i stöpet, och förutsättningarna för att nå politisk enighet kring Sveriges framtida energiförsörjning ser ut att minska. Om målet är att på politisk väg trygga en långsiktig

överenskommelse bör den rimligtvis vara brett förankrad bland folket. Det hade man initialt med den numera allt mer skadeskjutna energiöverenskommelsen från 2016. Med ökad splittring inom energifrågan bland politiska partier finns det skäl att anta att nästa års val delvis kan komma att bli en uppgörelse om vindkraft kontra kärnkraft – en uppgörelse svenska folket, baserat på denna undersökning, knappast bett om.

Referenser

- Andersson, Dennis & Henrik Oscarsson (2014). Medelklassuppror i Väst? I Annika Bergström och Jonas Ohlsson (red) *Brytningstider*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Bendz, Anna (2014). Att ge feedback på välfärdspolitiken: hur reagerar medborgarna på ökad privatisering. I Annika Bergström och Henrik Oscarsson (red) *Mittfåra & marginal*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Hedberg, Per (2014). Stödet för mer vindkraft försvagas. I Annika Bergström och Henrik Oscarsson (red) *Mittfåra & marginal*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Hedberg, Per (2017). Energifrågan – en politiserad konfliktlinje i folkopinionen? I Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Risinger, Björn & Robert Andrén (2021-01-28). ”Vi inför ny strategi för vindkraftsutbyggnad”. *Svenska Dagbladet*. Debattartikel. Hämtad 2021-04-21 från <https://www.svd.se/vi-infor-ny-strategi-for-vindkraftsutbyggnad>
- Soroka, Stuart N. & Christopher Wlezien (2010). *Degrees of Democracy: Politics, Public Opinion and Policy*. New York: Cambridge University Press.
- Svensk vindenergi (2020a). *Färdplan 2040 – Vindkraft för klimatnytta och konkurrenskraft*. Svensk Vindenergi – Swedish Energy Association, SWEA.
- Svensk vindenergi (2020b). *Vindkraftsscenario till 2040 – Svensk Vindenergis bedömning*. Svensk Vindenergi – Swedish Energy Association, SWEA.
- TT (2021-02-08). Vinden snart lika stark som kärnkraften. Hämtad 2021-04-21 från <https://www.gp.se/ekonomi/vinden-snart-lika-stark-som-k%C3%A4rnkraften-1.41157723>